

PEDAGOGIK TA'LIM KLASTERI TASVIRIY SAN'ATNI O'QITISHDAGI MUAMMOLARNING YECHIMI SIFATIDA

Utkirova Mamura Faxriddin qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Tasviriy san'at va amaliy bezak san'ati mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'atning pedagogik ta'lim klasterida o'qitishdagi muammolar va ularning yechimlari haqida muhokama qiladi. Tasviriy san'atning o'qitish jarayonida, klaster usullari va ularning pedagogik ta'siri ko'rib chiqiladi. Muammo sifatida ko'rsatilgan kamchiliklar, o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarda hal qilinadi. Pedagogik ta'lim klasteri tasviriy san'atni o'qitishda muammolarning yechimini qanday ta'sir ko'rsatishi mumkinligi, o'qitish metodlarini o'z ichiga oladi va o'qitish jarayonini yanada samarali qilish uchun yaxshi amaliy ko'rsatkichlarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: klaster, pedagog, subyekt, integratsiya, individual, metod, texnologiya, innovatsion o'qitish.

Аннотация: В данной статье рассматриваются проблемы преподавания и их решения в кластере педагогического образования изобразительного искусства. Рассмотрены кластерные методы и их педагогическое воздействие в процессе обучения изобразительному искусству. Недостатки, выявленные как проблемы, решаются в отношениях между преподавателями и учениками. Кластер педагогического обучения рассказывает о том, как повлиять на решение проблем в художественном образовании, о методах обучения, а также предоставляет рекомендации по передовой практике, позволяющей сделать процесс обучения более эффективным.

Ключевые слова: кластер, педагог, предмет, интеграция, личность, метод, технология, инновационное обучение.

Abstract: This article examines the problems of teaching and their solutions in the cluster of teacher education in the fine arts. Cluster methods and their pedagogical impact in the process of teaching fine arts are considered. Deficiencies identified as problems are resolved in the relationship between teachers and students. The Teacher Education Cluster teaches how to influence problem solving in arts education, teaching methods, and provides guidance on best practices to make learning more effective.

Key words: cluster, teacher, subject, integration, personality, method, technology, innovative teaching.

Bugungi kunda pedagogik ta'lim tizimidagi o'quv, ilmiy va innovatsion klaster quyidagilarni ta'minlaydi:

- O'qituvchilar ta'limini rivojlantirishning asosiy muammolari atrofida intellektual resurslarni birlashtiruvchisi qilib tarbiyalash;

- Yuqori malakali pedagog kadrlarni tanlash va tayyorlashda uzluksizlik, o'qituvchilik mutaxassisliklariga abituriyentlar tanqisligini bartaraf etish va eng yaxshi talabalarni o'qituvchilik kasbiga yo'naltirish;

- Manfaatdor tomonlarning qoniqish darajasi to'g'risida tezkor fikr-mulohazalarni bildirgan holda o'qituvchilar tarkibini amaliyotga tayyorlash;

- Ta'lim, fan va innovatsion o'qitish amaliyoti integratsiyasining turli shakllarini izlash va amalga oshirish.

Klaster tarkibiga o'quv amaliyotida mavjud ilmiy maktablar salohiyatidan va innovatsion tajribadan maksimal darajada foydalangan holda professor-o'qituvchilar malakasini oshirishni ta'minlovchi respublika oliy o'quv yurtlari kiradi. Shu bilan birgalikda klasterdagi boshqa universitetlarda uzluksiz o'quv amaliyoti, o'quv, ilmiy va loyiha faoliyati uchun o'quv va eksperimental baza sifatida yaratilgan laboratoriya maktablari.

Klaster tarkibiga, shuningdek, klaster universitetlari ilmiy-tadqiqot faoliyati bilan shug'ullanuvchi, innovatsiyalarni yangi ta'lim standartlari, o'quv rejalari, o'quv va o'quv dasturlari shaklida eksperimental asosda o'tkazuvchi ilmiy va ilmiy-uslubiy muassasalar, laboratoriyalar, markazlar va institutlar kiradi.

Ta'lim tashkilotlarining ta'lim klasteridagi birgalikdagi faoliyati bir qator afzalliklarga ega:

- o'quv jarayoni subyektlari (universitet, maktab, bolalar uchun qo'shimcha ta'lim tashkilotlari, ta'lim hodimlarining malakasini oshirish tizimi) o'rtasidagi tarmoq o'zaro ta'sirining mexanizmlari, usullari va shakllarini sinab ko'rish imkonini beradi;

- ta'lim klasterining barcha subyektlari manfaatlarini hisobga olgan holda pedagogik ta'lim mazmunini tanlash va tizimlashtirishga ko'maklashadi;

- zamonaviy ta'lim texnologiyalari va davlat ta'lim standarti talablari asosida o'quv-uslubiy majmuani va ta'lim dasturlarini texnologik ta'minlashni takomillashtirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi;

- ta'lim tashkilotlarining tarmoq o'zaro hamkorligi orqali maktab o'quvchilari va talabalari uchun tanlov va ixtisoslashtirilgan kurslar doirasini kengaytirish imkonini beradi;

- talabalarining maktab va oliy o'quv yurtlarining birgalikdagi ijodiy, ilmiy, loyiha va tadqiqot faoliyatining turli shakllarida ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytiradi;

- interaktiv ta'lim resurslaridan foydalangan holda maktablar va universitetlar va qo'shimcha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi tarmoq o'zaro aloqasi orqali davlat ta'lim standartini amalga oshirish doirasida talabalarining darsdan tashqari faoliyatini tashkil etishga yordam beradi;

- ta'lim tashkilotlari bilan tarmoq o'zaro aloqasi sharoitida pedagogik tajribani umumlashtirish va tarqatish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Umumiy, o'rta va oliy kasb-hunar ta'limi tashkilotlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik modellarini ishlab chiqishda G.A. Melekesov va N.E. Erofeev ushbu o'zaro ta'sirga asoslanishi kerak bo'lgan quyidagi tamoyillarni belgilaydi:

- ta'lim muassasalariga o'z taraqqiyot yo'lini tanlash imkoniyatini berishda amalga oshiriladigan ochiqlik tamoyili;

- ta'lim tashkilotlari va ijtimoiy muhit o'rtasidagi aloqalarning uyg'unligini ta'minlovchi moslashuvchanlik printsiipi;

- ta'lim tashkilotining muassasa tashqarisida va ichida o'z ta'lim trayektoriyasini qurish qobiliyatini shakllantiradigan izchillik printsiipi;

- ta'lim tashkilotini rivojlantirishning bevosita istiqbollarga, o'quvchilar va otionalarning ta'lim olishdan keng foydalanishiga yo'naltirilgan mavjudlik printsiipi.

- ta'lim tashkiloti joylashgan muhit, jamiyat, mintaqa madaniyatidan maksimal darajada foydalanishga yordam beradigan madaniy muvofiqlik tamoyili;

- iqtidorli bolalar va o'smirlarning o'zini o'zi anglashi va shaxsini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishda, kattalar va bolalarning birgalikdagi hayotiy faoliyatini tashkil etishda, dialogik o'zaro munosabatlarda namoyon bo'ladigan hamkorlik printsiipi.¹

Kelajakdagi o'qituvchilar tayyorlashning kasbiy-talim klasteriga kiritilgan ta'lim tashkilotlarining funksiyalarini batafsilroq ochib beraylik. Bo'lajak o'qituvchining kasbiy rivojlanishining eng muhim yo'nalishlaridan biri bu o'qituvchilik amaliyoti bo'lib, unda talabalar o'quv faoliyatini mustaqil tashkil etishning birinchi tajribasini oladilar. Pedagogik amaliyot o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi tizimida quyidagi eng muhim funksiyalarni bajaradi: moslashish, o'qitish, ta'lim, rivojlanish, diagnostika. Pedagogik amaliyotning muhim asoslari turli ta'lim tashkilotlari bo'lishi mumkin: umumta'lim maktablari, gimnaziyalar, litseylar, maktabgacha ta'lim tashkilotlari, maktab-internatlar, mehribonlik uylari, san'at va ijodiyot markazlari, bolalar va o'smirlar turizmi va ekskursiya markazlari va boshqalar. Dunyo bo'ylab ko'plab o'qituvchilarni tayyorlash dasturlarini amalga oshirish o'qituvchilik kasbining mohiyatini tushunish bilan bog'liq amaliyotning dastlabki shakllarini tashkil etishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Ta'lim klasteri ta'limda yangi hodisa bo'lib, u ancha vaqtni oladigan kuchli pozitsiya va katta salohiyatga ega tizimdir. Hech shubha yo'qki, zamonaviy dunyoda ta'lim klasterlari yuqori darajadagi tavakkal va ularning ba'zi ishlash natijalarida ham

---

¹ Профессионально-образовательный кластер как детерминанта развития профессиональных ценностей будущего учителя. Карбанович О.В.

noaniqlikka ega. Biroq, bu to'siqlarni bartaraf etish orqali yangi integratsiya tuzilmalari bilan ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Klaster usulini joriy etishning nazariy mohiyatini tushunish va klaster yondashuvini amalda tatbiq etish ta'lim tizimini rivojlantirish va modernizatsiya qilish uchun yangi imkoniyatlarni izlash, barcha darajadagi ta'lim sifati va raqobatbardoshligini oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayoni subyektlarining bunday tashkiliy hamkorligi amaliyotga yo'naltirilgan pedagogik faoliyatni yaratishga imkon beradi.

Klasterning barcha subyektlari uning ichki va tashqi sohada raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradigan muhit ya'ni optimal muddatlarda yuqori malakali kadrlar tayyorlashni ta'minlaydi. Mutaxassislarining kasbiy o'zini o'zi anglashiga va individual ta'lim muhitini yaratish imkoniyatini beradi.

"Pedagogik ta'lim klasteri" modelining amaliyotga tatbiq qilinishi natijasida uzluksiz ta'lim tizimini tashkil qiluvchi ta'lim turlari o'rtasidagi tarqoqlikning bartaraf qilinishi, ularni bir maqsad atrofida birlashtirish, uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash, o'zaro raqobat va nazorat muhitini shakllantirish, pedagogika sohasida samarali vorisiylikni (ustoz shogird) ta'minlovchi tizim yaratish masalalari nazariy asoslangan. Bundan esa samarali kafolatlanadigan natija kutiladi. "Pedagogik ta'lim klasteri" mimetik metod bo'lib, iqtisodiyotning ishlab chiqarish tarmoqlarida samarali hisoblangan klaster modelini ta'lim jarayoniga tatbiq etishni nazarda tutadi.

Binobarin, klasterning asosiy maqsadi o'z tarkibiga kiruvchi ta'limiy-ilmiy-innovatsion salohiyatni nafaqat yuqori fuqarolik va kasbiy layoqatlilik darajasi bilan balki raqobatbardoshligi, yangiliklarni qabul qila olish qobiliyati, yangi ta'lim dastur va texnologiyalarini loyihalash hamda amalga oshira olish qobiliyatiga ega zamonaviy ta'lim mutaxassislarini tayyorlash uchun birlashtirishdir. Pedagogik ta'lim rivojlanishining klaster modeli ta'lim berish, o'quv adabiyotlarni yaratish, pedagog kadrlar ilmiy salohiyatini oshirish, ta'lim va tarbiya uzviyligi bilan bog'liq umumiy yo'nalishlarda faoliyat olib boradi.²

Pedagogik ta'lim ta'lim klasteri barcha yo'nalishlar kabi tasviriy san'atda ham o'z ahamiyatiga ega.

"Pedagogik ta'lim klasteri" tasviriy san'atni o'qitishda muhim o'rin tutadi, o'quvchilarni rivojlantirish va bo'lajak san'at o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini oshirish uchun resurslar, vositalar va muhitlar bilan ta'minlaydi. Tasviriy san'atni o'qitish kontekstida pedagogik ta'lim klasterining ahamiyatini ko'rsatadigan bir nechta muhim jihatlar:

² Umedjanova M.L. Oliy ta'limda pedagogic taa'lim klasteri

1. Ko'p tarmoqli yondashuv: O'qituvchilar ta'limi klasteri orqali o'quvchilarga tasviriy san'at sohasida bilim olish va rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratish maqsadida universitetlar, san'at maktablari, muzeylar, galereyalar va boshqa turli ta'lim muassasalari va tashkilotlarini birlashtiradi.

2. Resurslar va infratuzilma: Klaster studiyalar, badiiy materiallar, texnik jihozlar (masalan, kompyuterlar va grafik dizayn dasturlari), san'at to'plamlari bo'lgan kutubxonalar va boshqa ko'p narsalar kabi turli resurslardan foydalanish imkonini beradi, bu esa samaraliroq o'qitishga yordam beradi.

3. Bilim va tajriba almashish: Klasterlar o'qituvchilar va talabalar uchun tajriba, g'oyalar va ijodiy yondashuvlar almashish imkoniyatini yaratadi, bu esa o'qitish usullarini takomillashtirish va ijodiy muhitni boyitishda ham asos bo'la oladi.

4. Amaliy tajriba va stajirovka: Klasterlar o'quvchilarning o'zlashtirilgan bilimlarini maktablarda, muzeylarda yoki boshqa ta'lim muassasalarida amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratib, talabalar uchun amaliyot va amaliyot o'tashlari mumkin.

5. Innovatsion o'qitish usullari: Klasterlar tasviriy san'atni o'rganishda innovatsion o'qitish usullarini o'zlashtirishi va yangi texnologiyalardan foydalanishi mumkin, bu esa o'quvchilarga sohadagi so'nggi tendensiyalar va imkoniyatlardan xabardor bo'lib turishga yordam beradi.

6. Ilmiy-tadqiqot faoliyati: Klasterlar tasviriy san'at sohasida talabalar va o'qituvchilar o'rtasida ilmiy-tadqiqot ishlarini rag'batlantirishi va qo'llab-quvvatlashi mumkin, bu esa bilimlarni kengaytirishga, o'qitish va ijodkorlikka yangi yondashuvlarni izlashga yordam beradi.

Umuman olganda, o'qituvchilar ta'lim klasteri tasviriy san'atda ta'lim olayotganlarni badiiy ta'lim sohasida professional tizimni rivojlantirish va tayyorlash uchun zarur resurslar, tajriba va imkoniyatlar bilan ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi.

Tasviriy san'atni o'qitishda pedagogik ta'lim klasteri bir qator muammolarni hal qiladi, jumladan:

1. Fanlarning integratsiyasi: Tasviriy san'atning turli turlarini (rangtasvir, haykaltaroshlik, grafika, yangi media va boshqalar) integratsiyalashgan holda o'quvchi va talabalarga san'at haqida to'liqroq tushunchaga ega bo'lish imkonini beruvchi kompleks ta'lim dasturlarini yaratish imkoniyatini beradi.

2. O'qitish metodikasi: O'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga oladigan, ijodiy fikrlash va badiiy mahoratini rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion o'qitish usullarini ishlab chiqadi.

3. Ta'limda texnologiya: Tasviriy san'atni yanada samarali va qulayroq o'qitish uchun zamonaviy texnologiyalarni (raqamli vositalar, virtual reallik, onlayn kurslar) joriy etish mumkin.

4. О‘zaro yondashuvlar: o‘quvchilarga turli sohalardagi bilimlarni tasviriy san’atda qo‘llash imkonini beradigan yangi fanlararo kurslarni yaratish uchun boshqa ta’lim klasterlari (masalan, fan, texnologiya, dizayn) bilan hamkorlik qilinadi.

5. Kasbiy tayyorgarlik: O‘quvchilarni tasviriy san’at bo‘yicha professional kasbga tayyorlaydi, jumladan, nafaqat badiiy mahorat, balki san’at bozori, marketing, loyihalarni boshqarish va professional kareraning boshqa asosiy jihatlari bo‘yicha bilimlarni ham o‘zlashtiradi.

6. Tanqidiy tafakkurni rivojlantirish: O‘quvchilarda san’atga tanqidiy qarashni, badiiy asarlarni tahlil qilish va izohlash, zamonaviy jamiyatda ularning mazmuni va mazmunini anglash ko‘nikmalarini shakllantirish.

7. Ijodiy muhit yaratish: Talabalar o‘z fikrlarini erkin ifoda etishi, tajriba o‘tkazishi va badiiy salohiyatini rivojlantirishi mumkin bo‘lgan rag‘batlantiruvchi ijodiy muhitni targ‘ib qilish.

Hozirgi kunda tasviriy san’at yo‘nalishi pedagogik ta’lim klasteri orqali o‘quvchilarga ushbu yo‘nalish bo‘yicha sifatli va chuqur bilim berish maqsadida shu muammolarni hal etish ustida ishlamoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Talabalarning pedagogik ta’limda klaster yo‘nalishida uzviy ta’limni olib borish texnikalari // Dilshoda Abduhalim qizi Abdurahimova/ Academic Research in Educational Sciences.
2. Об эффективности кластерной системы при преподавании педагогики в медицинских высших учебных заведениях// Пулатова Х Т// Молодой учёный 2021.
3. Профессионально-образовательный кластер как детерминанта развития профессиональных ценностей будущего учителя. Карбанович О.В.
4. Х Э Султанов. (2023). Методика преподавания прикладной графики в художественно-образовательных учреждениях республики Узбекистан. PEDAGOGS Jurnal, 32(2), 4–8
5. Х Э Султанов. (2023). Талабалар фаоллаштиришда халқаро ҳамкорликни ривожлантиришнинг таъсири. PEDAGOGS jurnal 34 (3), 73-78
- ердиев Достон Абдувоитович, Султанов Хайтбой Эралиевич Тасвирий санъатда кластер ёндашуви сифатида стеам таълимини татбиқ этиш// научный журнал Интернаука/ часть 7. Москва, 2022 № 15(238) - ст 13-14
7. Бердиев Достон Абдувоитович Кластер ҳамкорлигида ташкил этилган тасвирий санъат тўғаракларнинг таълим-тарбия соҳасидаги аҳамияти // INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific online conference (23rd March, 2023) – Canada, Ottawa : "CESS", 2023. Part 19–24 p.

8. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2023). TASVIRIY SAN'ATNING FANLARARO ALOQALAR TIZIMIDAGI O'RNI. *PEDAGOGS Jurnal*, 31(1), 142–148.
9. Abduvoitovich B. D. Tasviriy san'atda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati //So'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – T. 6. – №. 4. – С. 54-58.
10. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2023). Steam ta'limini tatbiq etish orqali tasviriy san'at fanini o'qitish metodikasi mazmunini takomillashtirish usullari. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali, 2(18), 187–193. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7843850>
11. Berdiyev Doston Abduvoitovich 2023. Umumta'lim maktablarida tasviriy san'atni o'qitish muammolari (Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi tarixi). *Scientific Impulse*. 1, 9 (May 2023), 520–527
12. Utkirova Mamura Faxridin qizi. (2023). Maktab o'quvchilarini badiiy– ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda tasviriy san'atning o'rni. *PEDAGOGS Jurnal*, 36(1), 127–132
13. Narimanova Shodiya Sadulla qizi. (2023). Tasviriy san'at mashg'ulotlarida integratsiyaga asoslangan ta'limning ahamiyati . *PEDAGOGS Jurnal*, 36(1), 133–138